

Saksfremlegg

Arkivreferanse: 2021/43659-4
Saksbehandler: Håvard Hageberg
Avdeling: Plan-, miljø- og samfunnsavdelingen

Ulla-Førre-utbyggingen - revisjon av konsesjonsvilkår - høringsuttalelse

Sakens gang

Saksnummer	Møtedato	Utvalg
		Fylkesutvalget

Vedlegg:

- 1 Potensial-vurdering fra Arkeologisk museum og Stavanger maritime museum

Sammen drag

På bakgrunn av krav fra Suldal, Hjelmeland og Bykle kommuner har Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vedtatt at konsesjonsvilkårene for regulering av Ulla-Førre skal revideres. Statkraft har utarbeidet et revisjonsdokument, som ble sendt på høring 05.08.2021. Hovedformålet med vilkårsrevisjonen er å forbedre miljøforholdene i regulerte vassdrag.

De tre kommunene har stilt krav som omfatter utfordringer knyttet til fisk, vannføring, villrein, kulturminner og ferdsel. Tre tema fremheves, Suldalslågen, Ulla og villrein.

Fylkesrådmannen mener det er viktig at det gjøres kompensierende tiltak for å øke tilgjengelig areal for villrein rundt Blåsjø og tiltak for å bedre forholdene for laks og sjørørret i Ulla og Førreåna. Det er også viktig å innhente mer kunnskap om storørret i reguleringsområdet og gjøre en arkeologisk registrering/undersøkelse av kulturminner i og langs vassdragene.

Fylkesrådmannens innstilling

1. Fylkesutvalget viser til Statkraft sitt revisjonsdokument for Ulla-Førre reguleringa i Suldal kommune, Hjelmeland kommune og Bykle kommune, sendt på høring av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i august 2021.
2. Fylkesutvalget ser på arbeidet som gjøres med tilpassing av vannføring og habitatforbedringer i Suldalslågen som positivt.
3. Fylkesutvalget løfter fram følgende innspill som særlig viktige:
  - Konsesjonær bør bidra med midler til kompensierende tiltak for villrein og kartlegging av effekter, i form av avsetning i fond eller årlig tilskudd

- Ulla og Førreåna må få økt vannføring
- innhenting av mer kunnskap om storørret
- arkeologisk registrering/undersøkelse i og langs vassdragene.

Inge Smith Dokken
fylkesrådmann

Christine Haver
avdelingsleder

Bakgrunn for saken

På bakgrunn av felles krav fra Suldal, Hjelmeland og Bykle kommuner har Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vedtatt at konsesjonsvilkårene for regulering av Ulla-Førre skal revideres.

Hovedformålet med vilkårsrevisjonen er å forbedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen. Reguleringen fikk konsesjon ved Kongelig resolusjon i 1974.

Bestemmelser i konsesjonen om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) samt overføringer kommer ikke inn under hva som kan revideres. Revisjonen åpner imidlertid for å vurdere blant annet endring i manøvreringspraksis, minstevannslipp og biotopjusterende tiltak. NVE følger OEDs «Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragskonsesjoner» av 25.05.2012.

Statkraft har utarbeidet et revisjonsdokument, som vurderer kravene fra kommunene og beskriver reguleringen og påvirkninger på miljøet. Revisjonsdokumentet ble sendt på høring 05.08.2021. Disse finnes på følgende link: [Revisjonsdokument Ulla-Førre](#)

Saksopplysninger

Ulla-Førre-reguleringa berører fylkeskommunens ansvarsområder innen regional vannforvaltning og miljøforvaltning.

Tiltak som gjennomføres i forbindelse med vannkraftutbygginger har også effekt på fylkeskommunens ansvarsområder innen friluftsliv, kulturminner og fiskeforvaltning. Det vises i den forbindelse til Regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning 2017-2024, Regional plan for vannforvaltning 2016-2021 (Vannforvaltningsplanen) og Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen).

Reguleringsområdet for Ulla-Førre ligger i Hjelmeland og Suldal kommuner i Rogaland og Bykle kommune i Agder. Reguleringen påvirker vassdragene Ulla, Førreåa, Suldalsvassdraget med Suldalslågen og Årdalsvassdraget. Samlet kraftproduksjon fra de fire kraftverkene Saurdal, Stølsdal, Kvilldal og Hysten tilsvarer i normalår årsforbruket til 250.000 husstander. Øverst i systemet ligger Blåsjø, Norges største magasin målt i energiinnhold.

Revisjonen er åpnet på bakgrunn av krav fra de tre kommunene som hovedsakelig omfatter utfordringer knyttet til fisk, vannføring, villrein, kulturminner og ferdsel. En del av kravene er samlet inn fra lokale grunneiere, lag og organisasjoner. Tre tema fremheves: minstevannføring i Suldalslågen og Ulla, og villrein.

Det er fremmet krav om Miljødesignprosjekt for Suldalslågen, Ulla, Førreåna og Tusso. Miljødesignprosjektene har som mål å finne vannføringen som gir best effekt for miljøverdiene, inkludert muligheter for forskjellige vannføringer i forskjellige deler av året. De inkluderer også habitatforbedrende tiltak og fjerning av vandringshindre for laks og sjørret. I enkelte sideelver til Suldalslågen er det foreslått minstevannføring.

Kommunene krever at ferdsel i forhold til villreinen vurderes for alle veier i tilknytning til Blåsjøvegen. Videre kreves det blant annet at regulanten bidrar økonomisk til forskning på effekter av reguleringer og mulige tiltak for villrein. De påpeker at det er viktig at konsekvenser og tiltak vurderes for hele villreinområdet sett under ett.

Kravstillerne ønsker tiltak for friluftsliv og rekreasjon i og ved vassdragene, herunder blant annet utarbeidelse av dybdekart og informasjon, bedre tilrettelegging for båtutsetting og diverse utbedringer av ferdselsveier langs vassdrag.

Kommunene krever at det må registreres både automatisk freda og nyere tids kulturminner i og langs vassdragene, samt gjennomføre ei kartlegging av skade på kulturminnene i erosjonsbeltet. De fremmer også krav om at det opprettes et kulturminnefond for å ta vare på kulturminner som er skada på grunn av vassdragsutbyggingen.

Fylkesrådmannens vurderinger

Generelle betraktninger:

Revisjonsdokumentet gir en god oversikt over kunnskapsgrunnlaget og problemstillingene i reguleringa.

Fylkesrådmannen mener konsesjonsvilkårene for Ulla-Førre må sees i sammenheng med vilkårene for regulering av Røldal-Suldal. Begge vannkraftanlegg har utløp i Suldalsvatnet og påvirker laks og storørretstammen. Disse hensynene må tas vare på gjennom standard miljøvilkår. Det er tenkelig at det kan være tiltak i Røldal-Suldal som gir større miljøgevinst og som må veies opp mot kraftproduksjonen i Ulla-Førre.

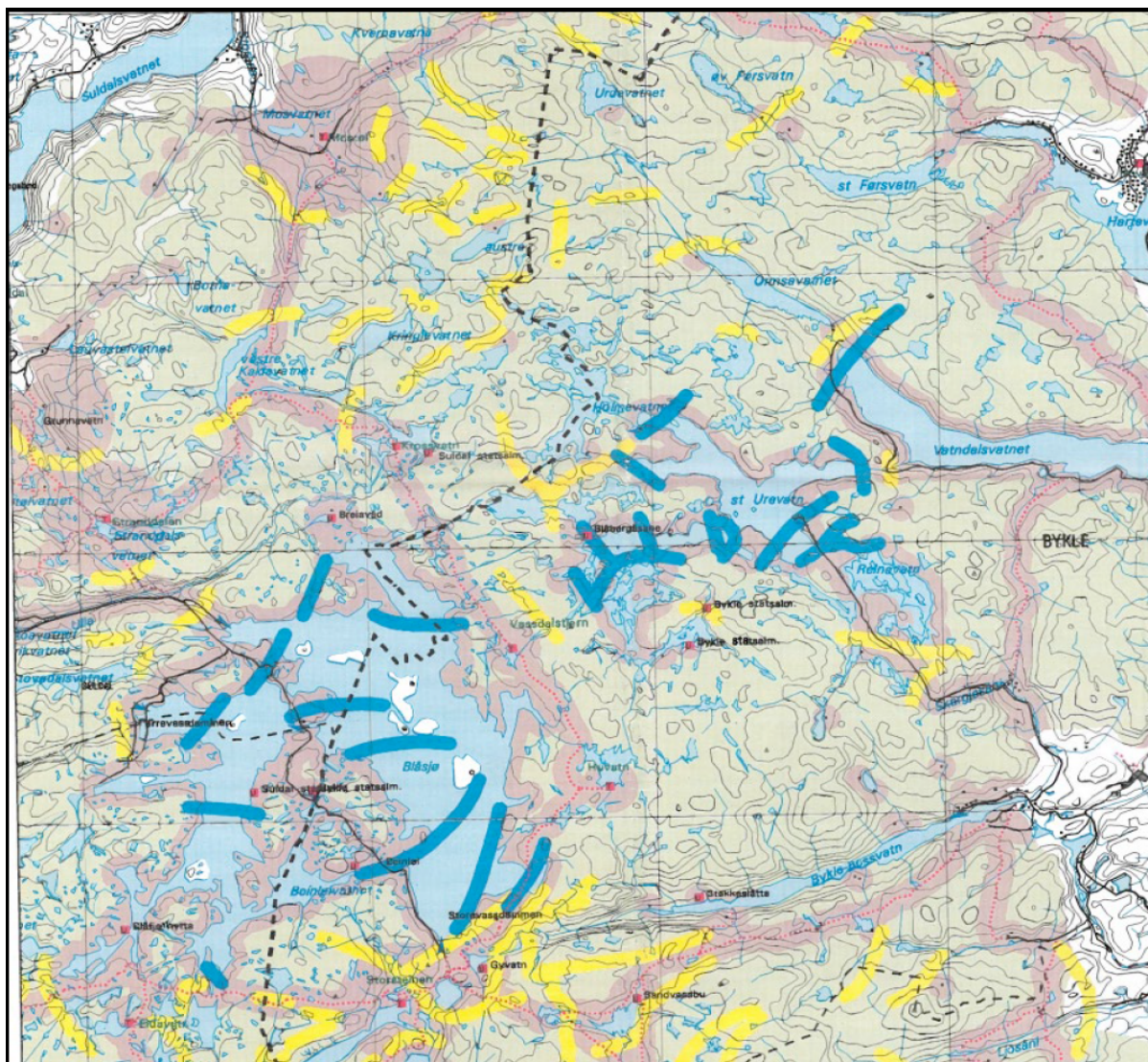
Bedring av forholdene for laks får stor oppmerksomhet. Dette er naturlig, da laks er viktig for fritidsfiske og representerer en inntekt for grunneiere gjennom salg av fiskekort. Atlantisk villaks er også en ansvarsart for Norge, fordi 25 % eller mer av europeisk bestand lever her. Men det er viktig å understreke at laksen også er en indikatorart, det vil si at det indikerer spesielle miljøforhold hvis laksebestanden er god. Laksen er sårbar for lav pH, tilslamming og raske vannstandsendringer. Det er mange arter som er sårbare for de samme miljøforholdene, men ikke er like synlige. Tilstanden til laksen gir oss derfor et bilde på forholdene for det biologiske mangfoldet i vassdragene.

Villrein:

Heiplanen har som hovedmål å sikre sammenhengende leveområder for villreinen, samtidig som det blir lag til rette for utvikling i bygdene rundt heiområdene. Et av satsningsområdene i Heiplanen er bygde- og næringsutvikling. I handlingsprogrammet er kulturarv og kulturmiljø sett som en viktig ressurs for å ivareta og foredle for å få til bygde- og næringsutvikling. Planområdet dekker det meste av reguleringsområdet for Ulla-Førre. Store deler av reguleringsområdet er definert som Nasjonalt villreinområde, der hensynet til villreinen sine leveområder skal ha fortrinn.

Utbyggingen har gjort det vanskeligere for villreinen å trekke gjennom området. Se figur 1.

Innsatsen må legges i å gjennomføre tiltak som kan øke arealbruken. For prioritering av avbøtende tiltak for villreinen henviser vi til anbefalinger i *GPS villreinprosjektet i Setesdal-Ryfylke, NINA Rapport 1457*. Vi viser også til behandling av høringen i Villreinnemnda for Setesdalsområdet sitt møte 21. oktober 2021, sak 21/17. Ved å sette krav om avsetning av midler i fond eller som årlig tilskudd kan en sikre muligheten for at avbøtende tiltak blir gjennomført.

Figur 1: Kartet viser fungerende trekkveier merket gult. Trekkveger som er neddemt er merket blått. Fylkesgrensa sees som stiplet svart linje. Kartet er henta fra Konsekvensutgreiing for villrein i høve til framtidig arealbruk. Oppdragsrapport 1994 Statskog

Ulla og Førreåna:

Av elvene innenfor Ulla-Førre reguleringen, har Ulla og Førreåna høyeste prioritet i vannforvaltningsplanen. NVE Rapport 49:2013 konkluderer med store miljøverdier i Ulla-Førre.

Ulla har høyeste regionale prioritet i regionalt tiltaksprogram for vannregion Rogaland 2016-2021. Stavanger og Rogaland jeger- og fiskeforening har flyttet gytelaks opp i elva over flere år. Dette er et godt tiltak. Fylkesrådmannen mener habitatforbedrende tiltak sammen med økt slipp av vann bør prioriteres, deretter bør man se på fjerning av vandringshinderet ved Øvre Neset. Ved å forlenge lakseførende strekning vil elva kunne produsere mer fisk, men også bli bedre rustet for å vedlikeholde en bestand.

Fysiske tiltak som fjerning av kunstige terskler vil være viktig, men det må gjøres sammen med økt slipp av vann. Slik det vises i revisjonsdokumentet kan forholdene for laks i Ulla bedres med et relativt lite produksjonstap. Økt vannføring vil også være positivt for landskapsbilde og opplevelse.

For Førreåna er det i «Sluttrapport for fiskebiologiske undersøkelser i Førreåna 2014-2017. Flaskehalsanalyse og forslag til tiltak» pekt på lite vanddekt areal på sommeren og lav vintervannføring som mulige flaskehals. Dette peker også mot økt vannføring som avbøtende tiltak.

Suldalsvatnet og Suldalslågen:

Suldalslågen er ett av fem nasjonale laksevasdrag i Rogaland. Suldalsvatnet med gyteelvene Kvildalsåna, Brattlandsåna og Roalkvamsåna er kandidat til nasjonalt storørretvasdrag i Miljødirektoratets rapport M-1786. I vassdraget er det store økologiske og kulturelle verdier knyttet til fisken.

Fylkesrådmannen registrerer at det gjøres et godt arbeid med Suldalslågen, både når det gjelder kartlegging og tilpassing av vannføring. Vi forutsetter at dette arbeidet fortsetter med hjemmel i standardvilkår. Som Statkraft påpeker i revisjonsdokumentet, er det behov for å hente inn mer kunnskap om storørret. Dette gjelder også Øvre Tysdalsvatnet med Tusso.

Kulturminner:

I forbindelse med Ulla-Førre utbyggingen ble det for den tiden å regne gjort omfattende tverrfaglige undersøkelser. Det ble registrert 250 kulturminne lokaliteter, men bare et mindretall (10%) ble arkeologisk undersøkt. Registreringsmetodene og de vitenskapelige metodene har utviklet seg mye siden 70-tallet, slik at nye arkeologiske registreringer og undersøkelser vil kunne gi ny kunnskap om landskapsbruk og menneskelig aktivitet i fjellet i forhistorisk tid. Registreringer i fjellet de siste årene har vist at kulturminner som stølsområder, drifteleger m.m. ofte er eldre enn tidligere antatt og går tilbake til forhistorisk tid.

Kulturminnevernet på 60-70-tallet var særlig opptatt av den tidligste utnyttningen av høyfjellet og fokuserte i stor grad på å finne og undersøke boplasser og oppholdssteder fra steinalderen knyttet til fangst. Dette gjaldt også for Ulla-Førre undersøkelsene. Videre var kulturminnevernet på 60-70-tallet opptatt av utmarksbruken fra 1800-tallet og opp til vår tid. Kulturminner fra bronsealder,

jernalder og middelalder ble dermed i mindre/liten grad undersøkt. En rekke kulturminner ble dermed oppdemmet/lagt under vann uten at kilde-/kunnskapsverdien ble sikret. Dette gjelder særlig stølsområder med tufter og steingjerder, og er en kulturminnekategori som innenfor de regulerte vannene har en uavklart vernestatus. Det ble heller ikke gjennomført registreringer i vannene. Stavanger maritime museum vurderer at det er mulig å finne båter eller strukturer som stammer fra bruk av båt, samt andre kulturminner som rydda strandflater, naust, båtstøer m.m.

Kulturminnene, både kjente og ukjente, som ligger i reguleringssonen/-vannene og ikke ble undersøkt blir nå vasket ut. Kunnskapen om kulturminnene og landskapsbruken vil dermed kunne gå tapt. Arealet i og ved reguleringssonen er en aktiv erosjonssone, som er utsatt for både utvasking og sedimentering. Generelt vil en stor reguleringsssone (stor differanse mellom HRV og LRV) gi betydelig utvasking. I tillegg vil isforhold, eksponering for større vannflater og manøvrering spille en viktig rolle for graden av utvasking og kunne ødelegge kulturminnene i reguleringssonen.

Kulturminnene i og langs vannene har et kunnskapspotensiale som kan brukes i forbindelse med turisme og friluftsliv i området.

Konklusjon

Fylkesrådmannen ser det som viktig at arbeidet med villreinområdet som helhet blir fulgt opp for å gjennomføre tiltak og kartlegge effekten av tiltak som gjennomføres. Det er naturlig at konsesjonær bidrar med midler inn i dette arbeidet. Fylkesrådmannen ser også positivt på prosjekter for å finne et nivå på vannføringen i Ulla, Førreåna og Suldalsvassdraget som gir positiv effekt for laks og sjørret, samtidig som krafttapet minimeres. Det bør gjennomføres nye og begrensede kulturminne-registreringer/-undersøkelser, og konsesjonær oppfordres til å gjennomføre slike undersøkelser langs og i følgende regulerte vann: Lauvastølsvatnet, Sandsavatnet, Mosvatnet (ved Gullingen), Vestre Kaldavatnet, Stovedalsvatnet og til dels Årdals-Krymlevatnet, jf. vedlegg 1.

Dette dokumentet er elektronisk godkjent.